

İLKÖĞRETİMDE SESLİ OKUMANIN ÖNEMİ VE YARARLARI

Firdevs GÜNEŞ*

Özet

İlköğretim düzeyinde öğrencilere iki tür okuma öğretilmektedir. Bunlar sesli ve sessiz okumadır. Tarihsel süreç içerisinde önce sesli okumaya sonra da sessiz okumaya ağırlık verilmiştir. Son yıllarda ise sesli okuma tekrar önem kazanmıştır. Günümüz araştırmaları sesli okumanın eğitimde kaybedilen değil tam tersine kazanılan zaman olduğunu göstermektedir. Yapılandırıcı yaklaşımda aktif öğrenme için öğrencilerin sesli okumaları gerekli ve zorunlu görülmektedir. İlköğretim öğrencilerinin dil, zihinsel ve sosyal gelişimi açısından sesli okumanın çeşitli yararları dile getirmektedir. İlkokuma yazma öğrenme sürecinde kelimeleri tanımayı ve akıcı okumayı kolaylaştırmaktadır. Sesli okuma bir dil dersidir. Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca dikkati toplama, anlama, sesli düşünme, gibi zihinsel becerilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Öğrencinin kendine güvenini artırmaktadır. Sesli okuma aynı zamanda iletişim ve etkileşim aracıdır. Sesli okumayla bir taraftan metindeki duygu, düşünce ve bilgiler öğrenilmekte bir taraftan da başkalarına aktarılmaktadır. Bu nedenlerden dolayı öğretmenler sesli okuma çalışmalarına sessiz okuma kadar ağırlık vermeli ve öğrencileri güdülemelidir.

Anahtar Sözcükler: ilköğretim, Türkçe öğretimi, sesli okuma

Giriş

Günümüzde bilgi edinmenin çeşitli yolları vardır. Ancak en üstün bilgi alma yolu okumadır. Okuma becerileri çocukluk yıllarında geliştirilmeye başlanır. Bu becerilerin geliştirilmesinde okuma öğretiminin büyük rolü vardır. Okuma öğretimi, sadece alfabedeki harfleri öğrenme, kelimeleri tanıma, cümleleri doğru okuma değildir. Okuma öğretimi, öğrencilerin okudukları bir yazıyı anlama, bunlar üzerinde düşünme, sorgulama, olayları inceleme ve değerlendirme, okumayı alışkanlık haline getirme, bireysel değerleri ve dünya görüşünü geliştirme gibi becerileri de içermektedir. Bunları gerçekleştirecek ve öğrencinin geleceğine yön verecek bir okuma öğretiminde bazı yaklaşım ve ilkelere dikkat edilmelidir.

Son yıllarda gelişmiş ülkelerin çoğunda yapılandırıcı yaklaşım uygulanmaktadır. Bu yaklaşımda öğrencilerin davranışlarını değil zihnini geliştirmeye ağırlık verilmektedir. Bunun için öğrencilerin düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme gibi becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece öğrencilerin kendilerini sürekli geliştirmeleri, toplum yaşamına aktif katılmaları, bağımsız öğrenmeyi sürdürmeleri ve geleceklerine yön vermeleri beklenmektedir. Bu yaklaşımda okuma becerilerine çok önem verilmektedir. Çünkü dil ve zihinsel becerilerin gelişime en çok katkıyı

* Prof. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü

okuma sağlamaktadır. Okuma sürecinde yazılardan seçilen bilgiler, sıralama, sınıflama, sorgulama gibi işlemlerle yeniden anlamlandırılmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır. Bu süreç öğrencilerin hem dil hem de zihinsel becerilerinin gelişimini hızlandırmaktadır. Bu nedenle okulun ilk yıllarından itibaren okuma çalışmalarına ağırlık verilmekte ve öğrencilerin okuma becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Okuma çalışmalarında öğrencilere hangi yöntem ve tekniklerin öğretileceği önemli bir konudur. Bilindiği gibi okuma alanında çeşitli tür, yöntem ve teknikler vardır. Bunlar okuyucunun amacına (eğlenmek, bilgilenmek gibi), kullanılan yöneme (sesli, yarı sesli, sessiz okuma), metnin türüne (seçmeli okuma, tam okuma gibi), kullanılan materyale (kitap, ekran okuma gibi), göz hareketlerine (dik, çapraz, zikzak okuma gibi) ve kişilere (paylaşarak okuma, rehberle okuma gibi) göre sınıflandırılmaktadır. Ancak ilköğretim sürecinde en çok iki okuma üzerinde durulmaktadır. Bunlar sesli ve sessiz okumadır. Sesli okuma eski yıllardan bu yana uygulanmakta ve okullarda öğretilmektedir. Sessiz okuma ise 1970'li yıllarda gündeme gelmiş ve ilköğretim birinci sınıftan itibaren öğretilmeye başlanmıştır. Ancak son yıllarda yapılan okuma araştırmaları, sessiz okumanın öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştiremediğini ortaya koymaktadır. Hatta tam tersine bu araştırmalar ilköğretim düzeyinde okuma, dinleme ve konuşma becerilerinin gelişimi açısından sesli okumanın daha yararlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum okullarda tekrar sesli okuma çalışmalarının uygulanmasını getirmiştir. Bu yazıda, sesli okumayla ilgili günümüz gelişmeleri, çeşitli araştırmalar, sesli okumanın özellikleri, ilköğretim öğrencilerine yararları, yapılandırıcı yaklaşıma göre yapılacak çalışmalar, sesli okuma becerileri ile değerlendirmede dikkate alınacak ölçütler ele alınmıştır.

Sesli Okumanın Gelişim

Yazının bulunuşu ile başlayan sesli okumanın uzun bir tarihi geçmişi vardır. Eskiden okuma denilince genellikle sesli okuma anlaşılıyor, bütün öğrencilere yüksek sesle okuma öğretiliyordu. Eğitim, kültür, basım gibi nedenlerden dolayı sesli okumaya önem veriliyordu. Jean-Jacques Rousseau ve bazı eğitimciler çocukların yüksek sesle okuması gerektiğini dile getiriyordu. Yazarlar, şairler, edebiyatçılar bazı salonlarda toplanıyor ve yüksek sesle kitaplar okuyorlardı. Sesli okuma zevkli ve önemli bir sosyal faaliyet olarak görülüyordu. Diğer taraftan kitapların basımı nitelikli değildi. Çok fazla yazım ve noktalama hataları vardı. Sesli okuyarak basım hataları giderilmeye çalışılıyordu. Böylece sesli okuma evlerde ve okullarda uzun yıllar sürdürüldü.

Sesli okuma konusundaki görüşler 1900'lü yıllarda değişmeye başladı. Matbaacılıkta hızlı gelişmeler kaydedildi, kitaplarda yazım ve noktalama hataları azalmaya başladı. Böylece sesli okuma yerine sessiz okuma gündeme geldi. Sessiz okumanın yararlarına ilişkin görüşler ise 1970'li yıllarda üst düzeye çıktı. Eğitimciler "Okumak, anlamaktır." görüşünü ileri sürerek, kelimeleri tanımak ve anlamak için sesli okumanın gerekli olmadığını açıkladılar. Hatta metinleri hızlı ve anlayarak okumak için sessiz okumanın gerekli olduğunu ileri sürdüler. Ardından 1976 yılında Jean Foucambert, okumanın görsel ve düşünsel olduğunu, bu nedenle yazıların tamamen sessiz okunması gerektiğini açıkladı. Sesli okumanın kelimeleri seslere dökme işlemi olduğunu, anlama için gerekli olmadığını belirtti (Güneş,2007,a). Bu görüşlerin hızla yayılması üzerine okullarda öğrencilere birinci sınıftan itibaren sessiz okuma öğretilmeye başlandı.

Sessiz okuma konusundaki görüşler 1990'lı yıllara doğru tekrar değişmeye başladı. Yaklaşık 20 yılın değerlendirmesini yapan araştırmacılar, okullarda sessiz okumayla hızlı ve sistemli okuma yapıldığını, ancak anlama becerilerinin yeterince gelişmediğini açıkladılar. Hatta sessiz okumanın yüzeysel ve ritmik okumaya neden olduğunu, bu tehlikeden öğrencileri kurtarmak için her iki okumaya da ağırlık verilmesi gerektiğini belirttiler. Bazı araştırmacılar önce sesli ardından sessiz okumaya gidilmesi gerektiğini, birinin yerine diğerinin konulmamasını önerdiler. Evelyne Charmeux ise sesli okumanın ayrı bir alan olduğunu, dil öğretimine zenginlik getirdiğini, sessiz okumayla karşılaştırılmaması gerektiğini belirterek sesli okumanın önemini ve yararlarını açıkladı (Charmeux, 2003). Bu gelişmeler üzerine 1995'li yıllardan sonra çoğu ülkede 'sesli okuma' tekrar eğitim programlarına alınmaya ve öğrencilere zorunlu tutulmaya başlandı. Özellikle yapılandırıcı yaklaşımla birlikte aktif öğrenme için sesli okumaya önem verilmeye başlandı.

Benzer gelişmeler ülkemizde de söz konusudur. Cumhuriyetin ilk yıllarında sesli okumaya ağırlık verilirken daha sonraki yıllarda sessiz okumaya yönelmeler olmuştur. Yeni Türkçe (1-5.Sınıflar) Öğretim Programında çeşitli kazanımlarla sesli okumaya tekrar ağırlık verilmiştir. Bu Programda "Sesli okuma öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştirir. Öğrencilerin dikkat geliştirme, okumaya yoğunlaşma, dinleme, anlama gibi becerilerini geliştirmeye katkı sağlar. Sesli okumayla öğrenci okuma sürecini izler, kontrol altına alır ve yönlendirir. Sesli okuma öğretmene öğrencilerin okuma becerilerinin gelişimi hakkında fikir verir. Öğrenciler sesli okumayla;

- Ses, vurgu ve tonlama becerilerini,
- Kelime tanıma ve anlama becerilerini,
- Okuma, dinleme ve konuşma becerilerini,
- Dikkat ve öğrenme becerilerini geliştirirler.

Bu nedenle sesli okumaya ağırlık verilmelidir. Öğretmen örnek okumalar yapmalı ve öğrencileri sesli okumaya cesaretlendirmelidir." denilerek sesli okumanın önemi vurgulanmıştır (MEB,2009). Böylece ilköğretim öğrencilerinde sesli okumaya sessiz okuma kadar ağırlık verilmiştir.

Niçin Sesli Okuma ?

Ülkemizde 2004 yılından bu yana yeni ilköğretim programları uygulanmaktadır. Bu programlarda yapılandırıcı yaklaşım merkeze alınmıştır. Yapılandırıcı yaklaşımda "eğitim, bireyin zihnini geliştirme süreci" olarak ele alınmakta, dil ve zihinsel becerileri geliştirmeye ağırlık verilmektedir. Bu süreçte beyin araştırmalarından yararlanılmakta, özellikle öğrenme sürecinde beynimizin nasıl çalıştığı, hangi işlemleri yaptığı, bilgileri nasıl kaydettiği konusundaki araştırma sonuçları eğitime aktarılmaktadır (OCDE,2007). Bu durum okuma öğretimi alanında açıkça görülmektedir. Eskiden sesli okumanın uzun zaman aldığı ve anlamaya katkı getirmediği öne sürülüyordu. Oysa yeni araştırmalar sesli okumanın eğitim sürecinde kaybedilen zaman değil tam tersine kazanılan zaman olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle aktif öğrenme için sesli okumanın gerekli ve zorunlu olduğu açıklanmaktadır. Sesli okuma öğrencilerin okuma sürecini izlemelerine, kontrol altına almalarına ve yönlendirmelerine yardım etmektedir. Öğrenciler sesli okumayla okuduklarını anlamayı

ve zihinde tutmayı öğrenmektedirler. Diğer taraftan sesli okuma bir dil dersidir. Öğrenciler sesli okuyarak dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi dil becerilerini geliştirmektedirler. Sesli okuma dikkati toplama, anlama, sesli düşünme gibi zihinsel becerilerin gelişimini de sağlamaktadır. Sesli okuma aynı zamanda bir iletişim aracıdır. Sesli okuma yoluyla metindeki duyguları, heyecanı ve bilgileri paylaşma, yorumlama, öğrenme ve başkalarına aktarma daha kolay olmaktadır (Ministère de la Communauté Française, 2008). Sesli okumanın yararlarına ilişkin bazı araştırmalar aşağıda verilmektedir.

Sesli okuma ve dinleme ilkokuma yazma öğretiminde büyük önem taşımaktadır. Bu durum öğrenme ve beyin araştırmalarında açıkça vurgulanmaktadır. Sprenger-Charolles, okuma yazma öğrenme sürecinde nöronların önce sözlü dili işlediğini, ardından bu bilgileri kullanarak yazılı dili daha iyi işlediğini açıklamaktadır. Yani okuma yazma sürecinde sözlü dile ilişkin bilgi ve kodlamalar temel alınmaktadır. Öğrenciler sözlü olarak öğrendikleri kelime, anlam ve bilgileri kullanarak yazılı dili öğrenmektedir. Sözlü kodlamalar, öğrencinin hem okuma öğrenmesi hem de zihinsel gelişimi açısından değerli ve kalıcı olmaktadır (Güneş, 2007,a). Bu nedenle Ülkemizde olduğu gibi çoğu gelişmiş ülkede ilkokuma yazma öğretiminde seslere ve sesli okumaya ağırlık verilmektedir.

Öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmede sesli okumanın önemli bir yeri vardır. Amerika’da NICHD (National Institute of Child Health and Human Development) tarafından yapılan okuma yazma araştırmalarında sesli okuma ile sistemli ses öğretiminin öğrencilerde okuma niteliğini etkilediği, akıcı okuma, bilinmeyen kelimeleri okuma ile metni anlamaya önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir. Okuma sürecinde zihnin seslerle harfleri hızlı bir şekilde eşleştirmesi, kelimeleri daha çabuk tanımayı ve anlamayı getirmektedir. Zihnin kelimeleri kısa sürede ve az enerji harcayarak tanınması, okuyucuyu metnin anlamına yöneltmekte ve metni anlamasına katkı sağlamaktadır. Bunun tersi durumlarda ise zihnin hem kelimeyi tanımak için çok zaman ve enerji harcamakta hem de kelimenin anlamına ulaşması geç olmaktadır (Wettstein-Badour,2000).

Sesli okumanın önemi, kelime tanıma ve zihinsel sözlüğü geliştirme araştırmalarında da ele alınmaktadır. Okumak için yazılı kelimeleri tanımak ve anlamak gereklidir. Yazılı kelimelerin nasıl tanındığı konusunda çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bunlardan biri M. Coltheart’ın “İkili Yol Modeli”dir. Bu modele göre yazılı kelimeleri tanıma iki yol kullanılmaktadır. Birincisi ses yolu, ikincisi ise zihinsel sözlük yoludur. Ses yoluyla tanıma sesli okuma yoluyla tanımadır. Yani kelimedeki harflerle-sesler eşleştirilerek kelime sesli olarak okunmakta ve kelime ses özelliklerinden hareketle tanınmaktadır. Ses yolu yeni ve anlamı bilinmeyen kelimeleri tanıma çok etkilidir. Bu yolla yeni kelimeler yavaş yavaş seslendirilmekte, anlamı araştırılmakta, anlamla sesler birleştirilerek kelime tanınmaktadır. Bu sırada kelimeyle ilgili çeşitli bilgiler zihinsel sözlüğe kaydedilmektedir. Kelimeyle ikinci kez karşılaşıldığında bu bilgilerden yararlanılmaktadır (Tortoreau, 2005, Coltheart 1978). Görüldüğü gibi sesli okuma yeni kelimeleri tanıma ve zihinsel sözlüğü zenginleştirmede etkili olmaktadır. Zihinsel sözlük beynimizde kelimelerle ilgili bilgilerin (ses, anlam, yazım vb.) saklandığı bir bölümdür (Holender, 1988). Zihinsel sözlüğe dinleme ve okuma yoluyla çeşitli kelimeler aktarılmakta, konuşma ve yazma sırasında bunlardan yararlanılmaktadır. Zihinsel sözlük okul öncesinde dinleme yoluyla oluşturulmakta, ilköğretimde ise sesli okuma ve yazma etkinlikleriyle zenginleştirilmektedir (Güneş,2007,c

Gombert vd, 2000).

Sesli okuma öğrencilerin aktif öğrenmelerini sağlamaktadır. Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrenciler pasif alıcılar değil tam tersine aktif öğrenen ve kendi yaşamlarına yön veren bireylerdir. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olması öngörülmektedir. Aktif öğrenme için öğrencinin zihnen aktif olması, yani ön bilgilerini harekete geçirmesi, yeni bilgileri dikkatle seçmesi, sorgulaması, ön bilgilerle bütünleştirilmesi ve zihninde yapılandırması gerekmektedir. Sesli okuma bu sürece katkı sağlamakta, öğrencinin dikkatle okumasını, okuduklarını dinlemesini, kontrol etmesini, zihninde tutmasını ve anlamasını sağlamaktadır. Bu nedenle yapılandırıcı yaklaşımda sesli okumaya büyük önem verilmektedir.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrenciler arasındaki etkileşimin öğrenmeye büyük katkısı vardır. Bunun için öğrenme sürecinde işbirlikli çalışmalara ağırlık verilmeli, öğrenciler arasında dil, zihin ve sosyal etkileşimin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Sesli okuma bu etkileşim sürecine yardım etmekte, öğrenciler arasında dil, zihinsel ve sosyal etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Sesli okuma sırasında öğrenci bir taraftan okuduğu metnin anlamını araştırmakta, yani metinle dil ve zihinsel olarak etkileşim kurmakta, bir taraftan da oluşturduğu anlamları, yüksek sesle okuyarak çevresindekilere aktarmakta ve sosyal etkileşimi sağlamaktadır. Böylece sesli okuma öğrenci, metin ve dinleyici arasında dil, zihinsel ve sosyal etkileşimi, yani karşılıklı üçlü etkileşimi sağlamaktadır. Bu durum öğrencilerin dil, zihin ve sosyal becerilerini geliştirmeyi kolaylaştırmaktadır.

Sesli Okumanın Özellikleri

Sesli okuma, yazıları görme, seslendirme, anlama ve zihinde yapılandırma gibi çeşitli fiziksel ve zihinsel süreçlerden oluşan karmaşık beceriler bütünüdür. Sesli okuma için kelime ve cümleleri tanıma, seslendirme, anlama ve zihne yerleştirme gibi beceriler geliştirilmelidir (IUFM, 2005). Charmeux'e göre sesli okuma, sadece okuma becerilerini değil aynı zamanda diğer dil becerilerini ve başkalarıyla iletişim kurma becerilerini de geliştirir (Charmeux, 2003). Vuillemin'e göre sesli okuma "öncelikli ve derin bir öğrenme gerektiren, temel öğrenmelerden sonraya bırakılmaması gereken karmaşık bir etkinliktir" (Vuillemin, 2007). Bu nedenle sesli okuma çalışmalara okulun ilk yıllarından itibaren başlanmalıdır. Bu süreçte sesli okumanın özelliklerine dikkat edilmelidir. Sesli okuma sessiz okumadan farklıdır. Bu farklılıklar ve sesli okumanın bazı özellikleri aşağıda verilmektedir (Güneş, 2007.a).

Sesli okuma sessiz okumadan farklıdır. Charmeux'e göre sesli okuma ile sessiz okuma karıştırılmamalıdır. Sessiz okuma yazılardan anlam üretme işlemidir. Sesli okuma ise üretilen anlamları aktarma işlemidir. Yazıdan anlam üretmeden yani yazıyı anlamadan aktarmak mümkün değildir (Charmeux, 2003). Sessiz okumada kelime ve cümleler seslendirilmez. Gözle alınan bilgiler doğrudan beyne aktarıldığı için ses telleri, ses dalgaları, dil ve kulak okuma sürecinden çıkarılır. Sesli okumada ise metindeki bilgiler hem gözle hem de kulakla alınır, zihinde birleştirilerek işlenir ve yeniden anlamlandırılır. Yani sesli okumayla metindeki bilgilerin ikili kontrolü yapılır. Bu yönüyle sesli okuma, ilköğretim öğrencileri ve dikkat becerilerini yeterince geliştiremeyen öğrenciler için çok gereklidir.

Sesli okuma bir dil dersidir. Sesli okuma ile öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve sunu becerileri geliştirilir. Sesli okuma dil öğren-

me alanlarının bütününe yöneliktir. Bu nedenle sesli okuma bir dil dersi olarak ele alınır. Sesli okuma sırasında öğrencilerin yaptığı hataların saptanması ve bunların giderilmesi bütün dil becerilerinin iyileştirilmesine katkı sağlar. Oysa bu durum sessiz okuma için geçerli değildir. Sessiz okuma öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerine katkı sağlamaz, özellikle telâffuz, vurgu ve tonlama gibi becerilere hiç yararı olmaz. Bu nedenle öğrencilere sesli okumayı öğretmek için özel çalışmalar yapmak gereklidir. Bu çalışmalara ilkokuma yazma sürecinde başlanmalıdır. Telâffuzu geliştirmek için sınıfta öğrencilerin karşısında düzenli sesli okuma etkinlikleri yapılmalıdır. Bir topluluk önünde çalışma yapılmadan iyi okunamaz.

Sesli okuma daha yavaştır. Sesli okuma sürecinde, gözün kelimeyi saptadığı an ile onun seslendirilmesi arasında saniyenin dörtte biri kadar süre geçmektedir. Alain Lieury'nün deneysel araştırmalarına göre, ekrana yansıtılan bir kelimeyi tanıma 10 salise, seslendirme ise 40 salise sürmektedir. Bir başka ifade ile okuma becerileri gelişmiş okuyucu ekrana yansıtılan bir kelimeyi 10 salise içinde tanımakta ancak bunu 40 salise içinde seslendirmektedir (Güneş, 2009). Sesli okumada seslendirme işlemi okuma süresinin uzamasına neden olmakta ve daha fazla zaman almaktadır.

Sesli okuma daha zordur. Sesli okuma, sessiz okumaya göre zor bir okuma türüdür. Sesli okumada öğrenci metindeki yazıları iyi görmek, bunları anlamak, kontrol etmek, uygun bir ses tonu kullanarak aktarmak zorundadır. Bu süreç kelime ve cümleleri tanıma, bunları uygun dudak hareketleri, vurgu ve tonlama ile seslendirme, nefesi ayarlama, okuduklarını dinleme, anlama gibi bir dizi işlem gerektirir. Sesli okuma öğrencinin hem fiziksel hem de zihinsel olarak daha fazla enerji harcamasına ve yorulmasına neden olur. Sesli okurken çıkarılan ses gürültü oluşturur ve bu yönüyle sesli okuma bazen rahatsız edici olabilir. Ancak sesli okuma tesadüfe bırakılmamalı, öğrencilere okuma sırasında sesi ve ses düzeyini nasıl kontrol edecekleri, nasıl okuyacakları öğretilmeli, daha az yorulmaları sağlanmalıdır.

Sesli okuma bir iletişim etkinliğidir. Sesli okumada metnin içeriği sesli olarak alınır ve metinle sesli iletişim kurulur. Bu süreçte öğrenci çeşitli sorular sorar, metnin aktardığı anlamları değerlendirir ve metindeki duyguları paylaşır. Okuyucu bazen empatik davranır ve metindeki konuyu yaşar. Böylece metnin heyecanını paylaşır, bilgi alır ve bir tepki oluşturur. Bu durum öğrencilerin düzeylerine göre okunacak metinleri seçmeyi gerektirir. Öğrencinin iletişim kuramayacağı metinleri seçerek öğrenciyi zor durumda bırakmamak gerekir.

Sesli okumada metnin enerjisi dinleyiciye aktarılır. Sesli okumada metnin içeriği çeşitli vurgu ve tonlamalarla dinleyiciye aktarılır. Vurgu ve tonlama demek metnin kelimeleriyle oynamak demektir. Tonlama yaparken metindeki kelimelerin değeri ile dinleyicilere aktarılan kelimelerin değeri aynı olabileceği gibi farklı da olabilir. Yani vurgu ve tonlamalarla metnin enerjisi hem güçlendirilebilir hem de zayıflatılabilir. Ayrıca kelimelerle oynamak, farklı biçimlerde seslendirmek metni zenginleştirir. Bu durum öğrencilerin hayal gücünü zenginleştirmeye ve zihinsel becerilerini geliştirmeye katkı sağlar(Martine,2005). Ancak metnin duygularını ve enerjisini dinleyicilere aktarmak için iyi okuyucu olmak gerekir. Ayrıca bu okuma aktif dinleyicileri gerektirir. Sesli okuma etkinliklerinde bunlara dikkat edilmelidir.

Sesli okuma, estetik okumayı da içerir. Estetik amaçlı sesli okumada daha farklı seslendirme uygulanır. Bunun için öğrencilere çeşitli çalışmalar yaptırılmalıdır.

Örneğin ses alanları yaratılmalı, müzik eşliğinde çeşitli sesleri çıkarma çalışmaları yaptırılmalıdır. Böylece seslerle ve kelimelerle oyun oynanabilir. Seslerle dinleyiciler yönlendirilebilir. Tiyatro ve koro vb. çalışmalarında bunlardan yararlanılabilir.

Sesli okuma seslendirmeden farklıdır. Seslendirme, okuyucunun yazılı işaretlere mekanik biçimde seslere çevirmesidir. G.Chauveau'a göre seslendirmede yazıya dayalı bir söz zinciri oluşturulur. Okuyucunun dikkati bir taraftan yazıların görüntülerine yoğunlaşır, bir taraftan da seslerle harfleri birleştirmeye odaklanır. Seslendirme anlamadan uzaktır. Oysa sesli okuma, metinden anlam oluşturma, bunları sözlü ifadelere çevirme ve zihinde yapılandırma işlemidir(Charmeux, 2003).Sesli okuma ile seslendirme karıştırılmamalıdır.

Sesli okuma ezberleme işlemi değildir. Sesli okuma bir metindeki bilgileri ezberlemek için kullanılan araçlardan birisidir. Ancak sesli okuma ezberleme işlemi değildir. Ezberlemede bir metindeki bilgileri veya sözleri eksiksiz tekrarlamak için akılda tutmaya çalışılır. Bu amaçla metin defalarca yüksek sesle okunur ve mekanik tekrar yapılır. Metindeki bilgileri anlamaya değil eksiksiz aktarmaya yönelik çalışılır. P.Siméon'a göre ezberleme yoğun bir güç ve çaba gerektirir, ancak öğrencilerin sesli okuma becerilerini geliştiremez (IUFM,2005).Sesli okumada öğrencinin okuma ve anlama becerilerini geliştirme amaçlanır.

Sesli okuma sessiz okumaya geçiş aracı değildir. Sesli ve sessiz okuma birbirinden farklı okuma türleridir. Her ikisi de okuyucuların özel ihtiyaçlarına cevap verir. Oysa bazı yazılarda sesli ve sessiz okuma birbirinin tersi olarak gösterilmektedir. Bu doğru değildir. Sesli ve sessiz okuma birbirinin tamamlayıcısıdır. Charmeux, sesli okumanın ayrı bir alan olduğunu, farklı beceriler gerektirdiğini, okumaya zenginlik getirdiğini, sessiz okumayla karşılaştırılmaması gerektiğini belirtmektedir (Charmeux,2003). Sessiz okumada öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşim ortadan kalkmakta, öğrencinin okuma becerilerini geliştirmesi engellenmektedir. Sessiz okuma hızlı okuma için bir araç olarak görülmelidir (PIREF, 2003; IUFM, 2005).Foucambert ve Charmeux'e göre, öğrencilerin önce sesli okuma becerileri geliştirilmeli, ardından sessiz okumaya geçilmelidir.

Sesli Okuma Türleri

İlköğretim düzeyinde uygulanan sesli okuma türleri üç grupta toplanmaktadır (Chauveau, vd.,2001). Bunlar kendisi için okuma, öğrenmek için okuma ve başkaları için okumadır. Her birinin amacı ve yürütülmesi birbirinden farklıdır. Bunlar aşağıda açıklanmaktadır.

Kendisi için sesli okuma: Bu sesli okumanın amacı öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmektir. Okuma becerileri henüz gelişmemiş öğrencilere, kelimeleri daha iyi tanıma, seslendirme, akıcı okuma, metni anlama, bilgileri zihninde düzenleme gibi amaçlarla sesli okuma yaptırılır. Öğrencilerin okuma hataları belirlenir ve giderilmeye çalışılır. Bu sesli okuma çalışmaları daha çok okulun ilk yıllarında uygulanır. Öğrencilerin akıcı okuma ve anlama becerilerini geliştirmelerinden sonra bu sesli okuma uygulanmaz.

Öğrenmek için sesli okuma: Öğrencilerin metindeki bilgileri iyi anlamak ve öğrenmek için uyguladıkları yüksek veya yarı sesli okuma türüdür. Bu sesli okumada öğrenci, birinci okuma sırasında hızlı geçtiği yerleri iyi anlamak, anlama güçlük-

lerini gidermek ve derinlemesine anlamak için metni kendi kendine defalarca yüksek sesle okur. Bu uygulama öğrencinin anlama ve öğrenme becerilerini geliştirmeye önemli katkılar sağlar. Öğrenmek için sesli okumada temel kural metnin farklı zamanlarda ve birden fazla okunmasıdır. Yani tekrarlı okumadır. Bazen anlamı karmaşık metinlerde metnin anlamını yakalamak veya izlemek için de bu sesli okumaya başvurulur. Öğrenmek için sesli okuma hem zihinsel becerileri geliştirme hem de okunanları genişletme ve zihinde yeniden yapılandırma aracıdır. Ayrıca öğrencilerde aktif ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştirir. Bu nedenle ilköğretimin her düzeyinde uygulanır.

Başkaları için sesli okuma: Bu iletişim amaçlı sesli okumadır. Dinleyicilere tanımadıkları bir metni yüksek sesle okuma söz konusudur. Bu okumada öğrenci metindeki bilgileri başkalarına doğru olarak aktarmaya çalışır. Metinle sesli iletişim kurar, okurken vurgu ve tonlamaya dikkat eder. Öğrenci bir aktarıcı ya da aracı rolünde olduğundan okuma sırasında iletişim süreç ve işlemlerine dikkat eder. Okunan metni önce öğrencinin kendisi anlamalı, ardından dinleyicilerin anlamasını sağlamalıdır. Bu nedenle öğrenci bir taraftan metnin anlamını araştırır bir taraftan da başkalarına doğru aktarmaya çalışır. Bu sesli okuma sınıf içi etkinliklerde, drama, tiyatro gibi çalışmalarda uygulanır.

Sesli Okumanın Yararları

Günümüzde çok sayıda araştırma ve toplantıda sesli okumanın yararları dile getirilmektedir. Bu konu Fransa'da 2003 yılında düzenlenen Uluslararası Uzlaşma Konferansı'nda da ele alınmıştır. Çok sayıda uzmanın katıldığı 'İlköğretimde Okuma Eğitimi Uzlaşma Konferansı'nda sesli okumanın çeşitli yararları dile getirilmiştir. "Sesli okuma öğrencilerde okuma zevki oluşturma, okuma, dinleme ve konuşma becerilerini geliştirme, derin anlamayı geliştirme, okuma niteliğini değerlendirme ve soru sorma için önemli bir araçtır. Öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek için sesli okuma uygulanmalıdır." görüşlerine yer verilmiştir (PIREF, 2003). Sesli okuma, öğrencilerin yazılı dili ve yapılarını öğrenmelerini kolaylaştırmakta, çeşitli seslendirme ve ifade etme örnekleriyle kendilerine model oluşturmalarına katkı sağlamaktadır. Sesli okumanın öğretim, dil, zihinsel ve sosyal gelişim açısından yararları aşağıda açıklanmaktadır.

a. Öğretim Açısından Yararları

Günümüz araştırmalar, sesli okumanın yavaş olduğunu, ancak yararlarının sadece okul yıllarında değil yaşam boyu sürdüğünü, bireyin yaşam boyu öğrenmesine yardım ettiğini göstermektedir. Sesli okumanın öğretim açısından bazı yararları şöyle sıralanmaktadır:

İlkokuma ve yazma öğrenmeyi kolaylaştırır. Sesli okuma, ilkokuma ve yazmaya yeni başlayan öğrenciler için çok gereklidir. İlkokuma ve yazma öğrenme sürecinde, sesli okuma hem öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine hem de bunların öğretmen tarafından izlenmesine önemli katkılar sağlar. Öğrenciler sesli okuyarak sesleri birleştirme, hece ve kelime yapma, kelimeleri tanıma, vurgu ve tonlama gibi becerilerini geliştirirler. Bu durum giderek akıcı okuma ve anlama becerilerini geliştirir. Böylece sınıfta çeşitli okuma ve yazma etkinliklerin yapılması daha kolay olur.

◆ Firdevs GÜNEŞ

Bağımsız ve aktif öğrenmeyi sağlar. Okuma yoluyla öğrenmenin başlangıcını sesli okuma oluşturur. Sesli okuma ile öğrenci kendi öğrenmesini izler, kontrol altına alır ve yönlendirir. Sesli okuma öğrencinin dikkatini geliştirmesine, okuduklarına yoğunlaşmasına, kendine güvenmesine katkı getirir. Ayrıca öğretmene öğrencilerin okuma becerilerinin gelişimi hakkında fikir verir. Okuma sırasında aktif olmasına ve aktif öğrenmesine katkı sağlar. Kısaca sesli okuma öğrencinin çeşitli bilgileri öğrenmesine, çok yönlü düşünmesine, kültürünü zenginleştirmesine ve bakış açısını genişletmesine yardım eder.

Öğrenmeye güdüler. Sesli okuma öğrencilerde çeşitli konulara ilgi uyandırmakta ve okumadan zevk almalarını sağlamaktadır. Ayrıca konuşma isteğini artırmakta, düzgün ve akıcı konuşma becerilerini geliştirmektedir. Bu durum öğrencilerin kendilerini daha kolay ifade etmelerini getirmekte ve öğrenmeye güdelemektedir. Böylece sesli okuma sınıf içi etkinliklere katılımı artırmakta, öğrencilerde girişimcilik ve yaratıcılığı geliştirmektedir.

b.Dil Gelişimi Açısından Yararları

Sesli okumanın dil gelişimi açısından yararları şöyle sıralanabilir:

Okuma becerilerini geliştirir. Sesli okuma ilkokuma ve yazma sürecinde öğrencilerin sesleri birleştirme, hece ve kelime yapma, kelimeleri tanıma, vurgu ve tonlama gibi becerilerini geliştirir. Bu durum giderek akıcı okuma becerilerinin gelişimini getirir. Öğrenciler sesli okuyarak bütün okuma ve anlama becerilerini geliştirirler.

Dinleme ve konuşma becerilerini geliştirir. Öğrenci, sesli okuma ile kendi sesi ve sesinin özellikleri hakkında bilgi edinir, sesini ve ses tonunu tanır, keşfeder, ses yüksekliğini ayarlar, ses ritmini oluşturur, vurgu ve tonlamayı öğrenir. Sesli okuma etkinlikleriyle bu becerilerini giderek geliştirir ve konuşma etkinliklerinde uygulamaya başlar. Böylece hem okuma, hem dinleme hem de konuşma becerilerini de geliştirir.

Öğrencinin kendini ifade etmesini kolaylaştırır. İlköğretim öğrencilerine sesli okumayla birlikte çeşitli teknikler de öğretilir. Bunlar noktalama kurallarına uyma, hafif müzikal bir sesle okuma, önemli yerleri vurgulama, soru sorar gibi okuma vb. Bu teknikler öğrencinin kendini ifade etmesini, projelerini uygulamaya koymasını, seyirci karşısında okuma ve sunu yapmasını, drama, piyes ve tiyatroyu sahneye koymasını, ses montajı yapması gibi etkinlikleri kolaylaştırır.

c.Zihinsel Gelişim Açısından Yararları

Sesli okumanın öğrencilerin zihinsel gelişimine katkısı çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır. Sesli okumanın zihinsel gelişim açısından bazı yararları aşağıda verilmektedir.

Dikkati geliştirir. Sesli okuma öğrencinin okuma sırasında harflere, harf ayrıntılarına hecelere, kelimelere dikkat etmesini ve bunları tanımasını zorunlu kılar. Bunları seslendirirken vurgu ve tonlama kurallarına uymasını gerektirir. Uyguladığı kuralları ve okumasını kontrol için dinlemeyi gerektirir. Ayrıca metindeki anlam zincirini izlemeyi ve anladıklarını zihninde yapılandırmayı ister. Sesli okuma sürecindeki bu işlemler öğrencinin sürece dikkat etmesini ve dikkat becerilerini geliştirmesi-

ni sağlamaktadır. Bu durum sadece okuma sürecinde değil yazma sürecinde de etkili olmakta ve öğrencinin dikkatli olmasını getirmektedir.

Anlama becerilerini geliştirir. İlköğretimin temel amaçlarından biri de öğrencilerin anlama becerilerini geliştirmektir. Anlama becerilerini geliştirmede sesli okumanın önemli bir rolü vardır. Sesli okuma sadece anlama becerilerini değil aynı zamanda anlamayı değerlendirmek için de etkili bir araçtır. Yani sesli okuma anlamının hizmetindedir. Öğrencinin okuma sırasında aktif olmasına, metindeki heyecanı hissetmesine, ipuçlarını yakalamasına, soruların cevabını bulmasına ve ayrıntılı anlamasına yardım eder. Özellikle öğretmen tarafından yapılan örnek sesli okumalarda, öğrenciler metin içindeki ayrıntılar yerine metnin genel anlamına daha kolay ulaşırlar. Sesli okuma ile öğrencilerin anlama durumları ve becerileri daha kolay kontrol edilir (Arfa, 2008). Kısaca sesli okuma öğrencilerde anlama becerilerini geliştirmeye ve anlamı yapılandırmaya önemli katkılar sağlar.

Sesli düşünmeyi geliştirir. Sesli okuma öğrencilerde sesli düşünmeyi geliştirmektedir. Sesli düşünme bir düşünme tekniğidir. Öğrencilerin kendilerini dinleyerek düşünmelerine denilmektedir. Bu teknik daha çok işbirlikli çalışmalarda, sorun çözmeye, sorgulama, sınıflama gibi işlemlerde kullanılmaktadır. Bu tekniğe göre bireyler herhangi bir problemi çözerken düşüncelerini, uygulayacakları aşamaları ve kullanacakları teknikleri yüksek sesle dile getirirler. Bunları dinleyerek düşünen bireyler hatalarını daha kolay fark ederler. Araştırmalar sesli düşünen öğrencilerin problem çözmeye daha başarılı olduklarını göstermektedir. Ayrıca sesli düşünme bir konuya odaklanmada da önemli rol oynamaktadır. Kısaca sesli okuma öğrencilerde sesli düşünmenin alt yapısını hazırlamaktadır.

d. Sosyal Gelişim Açısından Yararları

Sesli okuma öğrencilerin duygusal ve sosyal yönden gelişimlerine de önemli katkılar sağlamaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmektedir.

Öğrencinin kendine güvenini artırır. Ros-Dupont, Billaud-Lecoinet, Ducros, Dupinay-Lemaire gibi yazarlar sesli okuma sırasında öğrencilerin yaşadıkları korkuyu dile getirirler. Sesli okuyan öğrenciye dikkatlerin yönelmesi, herkesin bakması, uygun sesler çıkarmak zorunda olma, satırları kaybetmeme gibi durumlar utangaç öğrencilerin aşması gereken sorunların başında gelir. Bu tür sorunlar sesli okumayı öğrenmenin başında önemli bir engel oluşturur. Kendine güven sorunu yaratır (Ros-Dupont, vd.,1999). P.Siméon'a göre yüksek sesle okumayı öğrenen öğrenciler bu engelleri aşar, zamanla kızarak, titreyerek, sallanarak, kesintili ve boğuk okumayı terk ederler. Yani sesli okuma öğrencinin kişiliğini geliştirmesine ve kendine güvenmesine yardım eder. Sesli okuma ile kazanılan kendine güven duygusu zamanla başka alanlara taşınır (IUFM,2005).

İletişim ve etkileşimi kolaylaştırır. Sesli okuma öğrencinin çevresindeki çocuklarla ve toplulukla iletişim kurmasına yardım eder. Sesli okumak, iyi okunan bir metni dinlemek, metindeki heyecanları hissetmek, kendi duygularıyla karşılaştırmak, çeşitli hayaller geliştirmek, arkadaşlarının sesli okuması ile kendini karşılaştırmak gibi etkinlikler öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimi getirmektedir. Sesli okumayla öğrenci bilgilerini yeniden düzenler, geliştirir, sorgular ve arkadaşlarıyla paylaşır. Kısaca iyi düzenlenen sesli okuma etkinlikleri öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimi geliştirir (Arfa, 2008).

Sosyal etkileşimi artırır: Sesli okuma öğrencide okuma zevkini canlandırır, arkadaşlarıyla kendini karşılaştırmasını, kendi güçlü yanlarını görmesini ve kendine güvenmesini sağlar. Sınıfta okunan metinleri ve öyküleri dinlemek, tartışmak, sorgulamak, öğrencinin arkadaşlarıyla zihinsel etkileşime girmesini sağlar ve grup içi etkileşimi artırır. Bu durum öğrencinin bir taraftan kendini yeni bilgilerle beslemesini, bir taraftan da başkalarının görüş ve tutumlarını öğrenerek kendisiyle uyumlu hale getirmesini sağlar (Arfa, 2008). Böylece sesli okuma öğrencinin sosyal etkileşim ve sosyal çatışmaları iyi yönetmesini getirmektedir. Sonuç olarak sesli okuma öğrencilerde dil, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişime önemli katkılar sağlamaktadır.

Sesli Okuma Süreç ve Becerileri

Yapılandırıcı yaklaşıma göre sesli okuma sürecinde öğrencilerde geliştirilecek beceriler üç aşamada ele alınmaktadır. Bunlar görme ve seslendirme, anlama ve zihinde yapılandırmadır.

1.Görme ve Seslendirme: Görme, sesli okuma sürecinin ilk aşamasıdır. Yazıların ve resimlerin görülmesidir. Görme aşamasında yazılar, görseller fiziksel olarak alınmakta ve beyne iletilmektedir. Gözümüzde 130 milyon duyu alıcısı vardır. Bunlar aracılığıyla harf, kelime, rakam, şekil, resim gibi bilgiler alınmakta ve beyne aktarılmaktadır. Sessiz okumada bir kelime 10 salise, sesli okumada ise 40 salise içinde beyne aktarılmaktadır (Güneş,2009). Bu nedenle sesli okumada önce görme ve seslendirme becerileri üzerinde durulmalıdır. Bu becerileri geliştirmek için sesi geliştirme, doğru seslendirme ve kelime tanıma etkinlikleri yapılmalıdır. Bunlar nefesi ve sesi ayarlama, metinde ses değişiklikleri yapma, sesi yorulmadan iyi kullanma, sesi ve vurgusunu geliştirme, sesin yoğunluğunu ve tonunu düzenleme, sesine yorum katma, metindeki kelime ve tekrarlarla oynama, cümleleri doğru telâffuz etme, yeni ve karmaşık kelimeleri seslendirme, okunan kelimeleri gözle takip etme gibi etkinliklerdir.

2.Anlama: Sesli okuma sürecinin ikinci aşamasını anlama oluşturmaktadır. Bu aşamada önce kelimelerin anlamı keşfedilmekte, bunlar birleştirilerek cümle anlaşıl-maktadır. Ardından metni anlamak için çeşitli dil ve zihinsel beceriler (hatırlama, bağ kurma, sınıflama, tahmin yapma, neden- sonuçları bulma, çıkarım yapma vb.) harekete geçirilmekte ve aktif olarak kullanılmaktadır. Böylece metinden ilgi duyulan ve gerekli görülen bilgiler seçilmekte ve zihinde işlenmektedir. Bu aşamada dikkat becerileri önemli olmakta ve bütün süreci etkilemektedir. Öğrencinin okuma amacını önceden belirlemesi, dikkatini ve okuma sürecini yönetmesini sağlamaktadır. Anlama sürecinde dört özel teknik hem anlama becerilerini hem de zihinsel becerileri geliştirmektedir. Bunlar tahmin etme, sorgulama, özetleme ve anlamı açıklama teknikleridir. Sesli okuma sürecinde bu teknikler öğretilmelidir.

Anlama becerilerini geliştirmek için sesli okumaya hazırlık yapma, okunacak metni tanıma, noktalamaya dikkat ederek okuma, okumasına saygı gösterme ve okuduklarını dinleme, kontrol etme, sözdizimine saygı gösterme, yazıları atlamadan sırayla okuma, metindeki duyguları farklı şekillerde veya stillerde ifade etme, jest ve mimiklerle metni canlandırma, oyunlaştırma, metne heyecan katma, çeşitli duygularla metni canlandırma, okumaya özen ve saygı gösterme, başkalarının okuduklarını saygıyla dinleme,konuşma becerilerini geliştirme gibi çalışmalar da yapılmalıdır (Ros-Dupont, vd.1999).

3.Zihinde Yapılandırma: Sesli okuma sürecinin üçüncü aşamasını zihinde yapılandırma oluşturmaktadır. Anlama aşamasında seçilen bilgi, düşünce ve anlamlar yeniden gözden geçirilmekte ve incelenmektedir. Bunlar öğrencinin zihinsel yapısına göre ön bilgilerle birleştirilerek yeniden anlamlandırılmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır(Giasson, 1995, Saskatchewan, 2000,2001, Lachapelle,2001).Anlamı zihinde etkili biçimde yapılandırmak için çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Bunların başında öğrencinin okuma amacını belirlemesi, ön bilgilerini harekete geçirmesi ve tahminler yapması gelmektedir. Bir metnin sonunu veya içinde olacağını tahmin etme, eksik bırakılan yerleri tamamlama, sesli okumayla zihinde canlandırma, sesli düşünme, metnin ve yazarın amacını belirleme, çıkarım yapma, okuma amaçlarına ya da beklentilerine cevap bulma durumunu gözden geçirme gibi etkinlikler yapılabilir (Güneş,2009).

Görüldüğü gibi öğrencilerde sesli okuma becerileri üç aşamalı çalışmalarla geliştirilmektedir. Bu aşamalar düz bir çizgi şeklinde değil iç içe geçmiş halkalar biçiminde yürütülmelidir. Sesli okuma etkinlikleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Öğretmen bunlardan bazıları seçebilir, öğrencinin durumuna ve sınıf düzeyine göre daha farklı etkinlikler yapabilir.

Sesli Okuma Uygulamaları

Sesli okuma çalışmalarına ilkokuma ve yazma öğretiminde başlanmalı, Türkçe ve diğer derslerde sürdürülmelidir. Sesli okuma, her gün yapılacak eğitim çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmalıdır. Bu çalışmalara sınıfın tamamı katılmalıdır. Önce öğretmen örnek bir sesli okuma yapılmalı ve çeşitli sorularla öğrencilerin dinlemelerini sağlamalıdır. Öğretmen sesli okuma yaparken öğrencilere okuma zevki verilmeli, okumaya ilgi ve merak uyandırmalı, bağımsız okumaya güdülemeli, çeşitli yazı ve metin tiplerine alıştırmalıdır. Sesli okuma sırasında öğretmen, sesin yoğunluğunu, gücünü ve vurgusunu örneklerle göstermelidir. Öğrenciler başlangıçta hatalar yapabilir ancak bu hatalar zamanla düzeltilmelidir. Bu tür sesli okuma alıştırmaları çok önemlidir. Bir metnin doğru okuma biçimini zihnine iyice yerleştiren öğrenci onu şaşırmadan uygular. Öğretmen sesli okumaya öğrencileri cesaretlendirmeli ve hataları okumayı keserek anında düzeltilmelidir. Bu uygulama öğrencinin hatasını daha çabuk görmesini ve kendini geliştirmesini sağlar (Giasson,Saint-Laurent,2004).

Yapılandırıcı yaklaşıma göre okuma çalışmaları okuma öncesi, okuma ve okuma sonrası olmak üzere üç aşamada ele alınmalıdır. Bu uygulamaya sesli okumada da dikkat edilmelidir.

Okuma Öncesi Aşama: Bu aşamada öğretmen öğrencileri okumaya zihinsel yönden hazırlamalıdır. Bunun için şu çalışmalar yapılabilir:

- Öğrencilere metni okuma amaçlarını sorular, okumanın amaçlı yapılması gerektiği hatırlatılarak okuma amaçlarını belirlemeleri istenir.
- Öğrencilerin dikkatleri ve ilgileri çeşitli sorularla yönetilir. Örneğin"Bu metni niçin okuyorum? Okuma sonunda ne öğreneceğim?" gibi. Bu tür soruları cevaplamak için sınıfta beyin fırtınası düzenlenir. Öğrencilerin okuma ilgilerine yönelik sorular sorulur.
- Okunacak metin hızlıca gözden geçirilir. Metnin yapısı ve düzenlenmesi ile ilgili sorular sorulur. Bu metne göre hangi okuma tekniğini kullanacakları

ve nasıl uygulayacakları sorulur. Metnin içeriğine ilişkin tahminler yapılır.

- Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirilir. Metnin konusu hakkında öğrencilerin neler bildikleri kontrol edilir. Öğrencilerin ön bilgilerinin doğruluğu ve etkililiği kontrol edilir. Metinden öğrenecekleri hakkında ipuçları verilir. Önceden bildikleriyle yeni öğrendikleri arasında bağ kurmak için alt yapı oluşturulur(Tardif,1997).

Okuma Aşaması: Bu aşamada öğretmen metni yüksek sesle okumalıdır. Öğrencilerin metin içinde geçenleri dikkatle dinlemeleri sağlanmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin dikkatlerini uyarmak, sürdürmek ve anlamalarını sağlamak için okumasını çeşitlendirecek yapmalıdır. Eğer ilgi düşerse okumayı çeşitli hareket, drama ve oyunlarla yapmalıdır. Örneğin ayaklarının ucunda yürüyerek ve okunan kelimelere uygun hareketlerle yaparak sürdürebilir. Öğretmenin sesli okuması yalnız okuyamayan öğrencilere örnek olur ve metni keşfetmelerine yardım eder. Ayrıca iletişim kurmaya ve öğrencileri değerlendirmeye katkı sağlar (Arfa, 2008). Okuma sırasında şu etkinlikler yapılabilir:

- Öğrencilere okuma öncesi yaptıkları tahmin ettikleri doğrulamaları ve metinden uygun bilgileri almaları konusunda yardım edilir. Tahminlerin doğru olup olmadığı izlenir. Öğrencilere tahminlerini açıklamaya ve karşılaştırmaya yardım edilir.
- Öğrencilerin bilgilerini düzenlemelerine ve bütünleştirilmelerine yardım edilir. Bunun için metinden önemli kavram ve kelimeler seçilerek üzerinde konuşulur. Konuyla ilgili beyin fırtınası düzenlenir, bir örnek verilir ya da gösteri yapılır. Öğrencilerin yararlı teknik ve bilgileri zihinde yapılandırılmalarına ve etkili öğrenmelerine yardım edilir.
- Öğrencilerin bilgi ve anlamalarında oluşan değişimler üzerinde durulur. Öğrencilerin önceki bildikleri ile yeni öğrendiklerini karşılaştırmaları istenir. Böylece öğrencilerin öğrendiklerini zihinlerinde uzun süre saklamaları sağlanır (Tardif, 1997).

Okuma Sonrası Aşama: Bu aşamada öğrenilen bilgilerin uygulanması ve başka alanlara aktarılması kontrol edilmelidir. Öğrencilerin öğrendiklerini uygulama durumları gözlenmelidir. Bu amaçla metindeki olayları ve sorunları çözme, sorgulama, günlük yaşamla ilişkilendirme, metnin ve yazarın amacını belirleme, çıkarım yapma, metnin öğrencilerin okuma amaçlarını ya da beklentilerini karşılama durumunu sorgulama gibi etkinlikler yapılabilir (Güneş,2009). Bu amaçla okunan metin hakkında sorular sorulabilir.

- İlk sorular öğrencilerin dinleme ve anlama becerilerini ölçmeye yönelik olmalıdır. Bu sorular, cevabı metin içinde açıkça verilen sorular olmalıdır.
- İkinci tür sorular öğrencilerin metindeki bilgiler üzerinde düşünceleri ve çıkarımlar yapmalarına yönelik olmalıdır. Bu sorular, metinde cevabı olmayan ancak düşünülerek ve çıkarım yapılarak cevabı bulunacak sorular olmalıdır (N'Namdi, 2005, Güneş,2007,b).Bu tür sorularla öğrencilerin anlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirilmelerine yardım edilmelidir.
- Öğretmen, bilgi şemaları düzenleyerek de öğrencilerin bilgi ve kavramları yapılandırmalarına yardım edebilir. Örneğin kavram şemaları, zihin haritaları gibi.

- Metindeki sorunlara farklı çözümler bulma, ilginç yerleri tekrar okuma, tartışma gibi etkinlikler de yapılabilir.

Sesli okuma uygulamaları sadece bunlarla sınırlı değildir. Öğretmen yukarıda verilen uygulamaları öğrencinin durumuna ve sınıf düzeyine göre çeşitlendirerek daha farklı uygulamalar da yapabilir. Bu çalışmalarda Yeni Türkçe (1-5.Sınıflar) Öğretim Programında verilen etkinliklerden de yararlanılmalıdır. Sesli okuma çalışmaları sessiz okumayla birlikte yürütülmeli ve gerektiğinde sessiz okuma çalışmaları da yapılmalıdır.

Sesli Okuma Ölçütleri

Öğrencilerin sesli okuma becerilerini geliştirmek, değerlendirmek ve sesli okumanın niteliği artırmak için çeşitli ölçütler geliştirilmiştir(Arfa, 2008).Bunlardan bazıları şöyledir:

- Metne saygı duyma ve bütünlüğünü koruma,
- Nefesini yönetme ve sesini iyi kullanma,
- Ortamı ve dinleyicileri dikkate alma, sesini ayarlama,
- İçeriğe uygun bir seslendirmeye dikkat etme,
- Anlamı açıklayıcı yerlere vurgular yapma,
- Okumaya uygun bir ses tonu kullanma,
- Ses tekniklerinden yararlanma ve değişik sesler kullanma,
- İçeriğin anlaşılıp anlaşılmadığını anlamak için dinleyicileri izleme,
- Okumasını sadeleştirme ve kişisel bir ifade biçimi oluşturma,
- Sesine heyecan katma,
- Göz tekniklerini uygulama,
- Bakışlarını eğitime ve etkili kullanma,
- Metin ile dinleyiciler arasında göz gezdirirken okuduğu yeri kaybetmeme, gibi.

Bu ölçütler öğrencilerin sesli okuma becerilerini geliştirme ve değerlendirmede kullanılabilir.

Sonuç olarak, ilköğretim düzeyinde öğrencilerimizin dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerinin gelişmesinde önemli rol oynayan sesli okuma çalışmalarına gereken önem verilmelidir. Bu konuda başta öğretmen ve aileler olmak üzere herkes üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelidir. Öğrencilerimizin Ülkemize yakışır biçimde düşünen, anlayan, sorgulayan ve sorun çözen bireyler olarak yetişmeleri için gerekli çabalar gösterilmelidir.

Kaynakça

- Alamargot, Denis (2001). *L'acquisition des connaissances*. In C. Golder, D. Gaonac'h (Eds.). Enseigner à des adolescents, Manuel de Psychologie, Hachette Education.
- Arfa, Mohamed. (2008). *La lecture à haute voix*, Ministère de l'éducation et de la formation, Direction régionale de Bizerte.
- Chauveau, G., De Santi-Gaud, C., Usseglio, M., (2001). *Mika CP*, Retz, France
- Charmeux, Evelyne, (2003) *Ap-prendre la parole*, Sedrap Education. France.
- Charmeux Evelyne, (1991). *La lecture à voix haute, est-ce de la lecture ?* Nathan Pédagogie.
- Coltheart, M. (1978). Lexical access in simple reading tasks. In G. Underwood (Ed.), Strategies in Information Processing, London: Academic Press.
- Giasson, Jocelyne (1995). *La lecture : De la théorie à la pratique*, Éditeur Gaëtan Morin, Montréal.
- Giasson, Jocelyne, Saint-Laurent. L. (2004). *Facteurs de protection contre l'échec en lecture au premier cycle du primaire*, Rapport synthèse. Action concertée du Fonds FCAR-CQRS-MCC-MEQ-MFE. Programme pour le soutien à la recherche en lecture, Université Laval
- Gombert, JE., Colé, P., Valdois, S., Goigoux, R., Mousty, P., Fayol, M. (2000). *Enseigner la lecture au cycle 2*. Paris : Nathan Pédagogie.
- Güneş, Firdevs (2009). *Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma*, Nobel Yayınları.
- Güneş, Firdevs (2007, c). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayınları.
- Güneş, Firdevs (2007, b). *Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi*, Nobel Yayınları.
- Güneş, Firdevs. (2007, a). *Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yay.
- Holender, D. (1988). *Représentations phonologiques dans la compréhension et dans la prononciation des mots écrits*. Cahiers du Département des Langues et des Sciences du Langage, 6, 31-84.
- IUFM (2005). *La Lecture a Haute Voix Au Cycle III*, IUFM, Académie de Montpellier, France
- Lachapelle, Claudine (2001). *Les stratégies de compréhension en lecture*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan.
- Martine, Lorimier (2005) *La lecture à voix haute*, eprofsdocs.crdp-aix-marseille.fr/La-lecture-a-voix-haute.html.
- M. Ros-Dupont, A. Billaud-Lecoinet, A.-M. Ducros, I. Dupinay-Lemaire. (1999) *La lecture à haute voix du CP au CM2*, BORDAS
- MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: MEB
- Ministère de la Communauté Française (2008). *Apprendre À Lire Lecture À Haute Voix et Compréhension*, Inspection de L'enseignement Fondamental, France

- N'Namdi, Kemba A.(2005).*Guide pour l'enseignement de la lecture dans le primaire*, Unesco.
- OCDE,CERI, Ministère de l'Éducation de l'Ontario,(2007).*Recherche sur le cerveau, apprentissages et acquisition de la lecture*, Le 21 février 2007, Toronto, Canada
- OCDE (2007). *Comprendre le cerveau : naissance d'une science de l'apprentissage*, 18.06.2007,CERI,OCDE.
- PIREF (2003). *L'identification des mots est un préalable à la compréhension, même si son amélioration n'implique pas forcément un gain pour l'accès au sens*, PIREF, 2003
- Saskatchewan .(2001). *Philosophie et méthodes d'enseignement*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan
- Saskatchewan.(2000).*Programme d'études*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan
- Tardif, Jacques. (1997). *Pour un enseignement stratégique*. Montréal : Editions Logiques.
- Toterau, Corinne (2005),*L'acte de lire*, d'IUFM.
- Wettstein- Badour, Ghislaine (2000). *Apprendre à lire : l'apprentissage alphabétique favorise la découverte du sens*,Lettre aux parents des futurs illettrés, Aux Editions de Paris.
- Vuillemin, Anne (2007). *La Lecture à Haute Voix est- elle de la Lecture ?*, Académie d'Aix-Marseille, Mémoire de C.A.F.I.P.E.M.F, Marseille.

THE IMPORTANCE AND BENEFITS OF READING ALoud IN ELEMANtARY EDUCATION

Firdevs GÜNEŞ*

Abstract

There are two kinds of reading are taught to the students on primary school level. These are silent reading and oral reading. In the historical background, principally oral reading had been paid the attention and then the silent reading. But on these days oral reading again comes into question. According to present day researches, oral reading is not a waste of time, on the contrary it is a gain of time. In the constructivist approach, for active learning, oral reading of the students is necessary. Oral reading is very important for the language, mental and social development of the primary school students. It makes easier fluent reading and recognising the words during the primary school education. Oral reading is a language lesson. It provides development on listening, speaking, reading, writing, visual reading and presentation skills of the students. In addition, it helps development of paying attention, understanding, oral thinking of the students. So students become sure of themselves. Oral reading is also a tool for the communication and interaction. Both the emotions, thoughts in the text are learned and transferred to the others. Therefore the teachers should attach the importance to the oral reading and motivate the students.

Key words : Primary education, education of Turkish, oral reading

* Prof. Dr.; Ankara University, Faculty of Education.